

BRYTIGA BÖCKER

FÖR DIG SOM VILL

Arbeta med temat etnisk tillhörighet

Vi människor kommer från olika länder, har olika nationaliteter, språk och hudfärg. Vi kan tillhöra olika folk och bo i samma land. Alla människor har en eller flera etniska tillhörigheter. En människa kan till exempel vara både same och svensk. Ingen får bli sämre behandlad på grund av var de kommer ifrån, hur de ser ut eller vad de heter. Om du behandlar en människa annorlunda för att du tycker att hon är annorlunda kan det vara diskriminering.

Här har vi samlat diskussionsfrågor och övningar som du kan använda för att prata tillsammans med barn om språk, plats, identitet och rasism. I den första delen har vi valt ut frågor och övningar som går att koppla till flera av Brytiga Böckers boktips på temat etnisk tillhörighet. Fokus ligger på att identitetsskapande och språk. I den andra delen har vi valt ut några titlar från boktipsen som vi fördjupar oss i. I den tredje delen delar vi med oss av tips till dig som ska använda materialet.

Handledningen är framtagen inom ramen för projekt Brytiga Böcker. Tillsammans med bibliotek och kulturpedagoger utvecklar vi normkreativa metoder för att förebygga diskriminering bland barn i åldrarna 3 -12 år. Brytiga Böcker finansieras av Allmänna Arvsfonden och drivs av Rättighetscentrum Västerbotten och Sensus Studieförbund.

DISKUSSIONSFRÅGOR PÅ TEMAT IDENTITET OCH SPRÅK

---

1. För många människor är det viktigt att få vara tillsammans med andra i en grupp. Det kan handla om att alla i gruppen har fötts på samma plats, pratar samma språk eller gillar att göra samma saker. Vad är viktigt för dig? När trivs du? Med vilka trivs du? Har ni något gemensamt?
2. Idag pratar vi många olika språk i Sverige. Vilka språk tror ni är vanligast i Sverige? (Fotnot: enligt forskaren Mikael Parkvall i boken *Sveriges språk – vem talar vad och var?* är de språk som flest personer i Sverige talar: svenska, finska, serbokroatiska, arabiska, kurdiska, spanska, tyska, persiska, norska och danska.) Vilka språk kan ni? Hur många språk kan ni tillsammans?
3. I världen finns det mer än 6500 olika språk. Vad kan vara bra med att vi kan flera språk? Vilka språk skulle du vilja kunna? Varför? Har ni träffat någon som ni inte pratade samma språk som? Hur kan vi prata med varandra om vi inte pratar samma språk? Hur uttrycker vi känslor med våra kroppar? Brukar ert kroppsspråk förändras om ni känner er ledsna, arga eller glada?

ÖVNINGAR PÅ TEMAT IDENTITET OCH SPRÅK

ETT LAND; MÅNGA SPRÅK: En övning med fokus på språk och att lära sig mer om minoritetsspråken i Sverige. Sverige har fem nationella minoritetsspråk: finska, samiska, meänkieli, romska och jiddisch. Det är språk som talats i åtminstone hundra år i Sverige. Alla som tillhör en nationell minoritet ska få lära sig sitt minoritetsspråk och har också rätt att uttrycka sig på det språket.

Inled med att fråga barnen om de känner till några ord eller talar något av språken? Välj på förhand ut ett ord som ni kan översätta tillsammans. Ha med lexikon eller slå upp ordet på internet. Rita en symbol för ordet eller skriv det på svenska på en whiteboard eller ett stort papper. Försök hitta översättningar och skriv sedan upp ordet på alla fem minoritetsspråken. Prata också om att det finns olika språk, grenar och dialekter inom språken som i sin tur kan vara väldigt olika varandra. Försök att lära er ordet på respektive språk.

Målgrupp: Övningen kan göras i grupper med barn från tre år, men fungerar bäst för lite äldre barn som börjat intressera sig för språk och bokstäver.

Tidsåtgång: 15 minuter

Lokalen: Utrustad med whiteboard eller blädderblock

Material: Internet eller lexikon

INTE BARA EN: Övningen går ut på att barnen får skapa porträtt av personer med olika hudfärger. Förbered urklipp med kroppsdelar som fötter, händer, magar, ben etc. Kroppsdelarna ska finnas i olika färger och former. Låt sedan deltagarna skapa genom att fritt sätta ihop olika kroppsdelarna på papper som också har olika färg.

Målgrupp: 3 år och uppåt. Anpassa storleken på gruppen så att barnen kan få hjälp med det de behöver.

Tidsåtgång: Minst 30 minuter

Lokalen: Utrymme för skapande. Vegg där bilderna kan hängas upp.

Material: Stora papper i olika färger (undvik vita ark) - ett ark till varje deltagare, massor av urklippa kroppsdelar i olika färger, material som kan fungera som hår, kläder, attribut, lim och tejp

FRÅGOR OCH ÖVNINGAR TILL BOKEN *VI LETAR SKATT*

Av Jesper Lundqvist och Marcus Gunnar Pettersson

Utanför affären sitter en tant med trasiga vantar. Ett barn gör henne sällskap och lär sig mer om livet utan hem och arbete, med en älskad och saknad familj i ett hemland långt borta. Berättelsen skildrar vår samtid och kan bli en ingång till att lyssna på barnens tankar om fattigdom, om hur det känns att vara den som inte har och hur det känns att vara den som går förbi.

DISKUSSIONSFRÅGOR PÅ TEMAT UTSATTHET OCH CIVILKURAGE

1. Tanten som sitter utanför butiken verkar bli dyster när hon tänker på sin familj som är långt borta i ett annat land. Vad betyder det att vara dyster? Har du varit borta från någon ni tycker mycket om någon gång? Hur kändes det?
2. Tanten sitter utanför butiken för att hon inte hade råd att leva i landet där hon bodde förut. Vad skulle ni ha gjort om ni var barnet som träffade tanten utanför affären? Vad behöver vi för att ha ett bra liv? Hur skulle tanten kunna få det?
3. Barnets mamma säger att hon betalar skatt och att tanten borde få av den om hon verkligen behöver. Vet ni vad skatt är får något?

4. När poliserna kommer fram till tanten och säger att det är emot lagen att tälta säger barnet ifrån och tycker det är en konstig lag. Tycker ni att det var modigt gjort? Brukar ni säga ifrån om ni tycker att något är orättvist eller att någon behandlas orättvist? Vad gör ni då?
5. Alla har inget hem eller någonstans att bo. Varför är det så? Vad kan Sverige göra för att alla barn här ska ha ett hem?
6. I slutet ordnar de en stor fest där bara de med pengar måste betala. Vilka skulle ni bjuda till en fest? Vad skulle du bjuda på om du ordnade en stor fest? Hur är en riktigt bra fest?

ÖVNING PÅ TEMAT RÄTTEN TILL ETT HEM

VAD ÄR ETT HEM?: Tantens i boken bor i ett tält som är hennes hem. I den här övningen får barnen fundera kring vad ett hem är. Låt deltagarna först beskriva hur ett hem skulle vara där alla kan vara och trivas?

- Vad skulle det finnas för saker, rum, omgivningar?
- Vilken form skulle hemmet ha?
- Skulle det finnas väggar, tak och dörrar?
- Hur vet vi om alla känner sig välkomna att alla trivas?

Du som leder övningen ritar upp hemmet på ett stort papper och ritar efter bästa förmåga in allt som barnen räknar upp. Om tid finns kan ni diskutera olika delar ur barnkonventionen som rör hem och familj. Exempel på stadgar:

- Artikel 2: Alla barn har samma rättigheter och lika värde. Ingen får diskrimineras.
- Artikel 10: Ansökningar från familjer som vill återförenas över stadsgränser ska behandlas på ett positivt, humant och snabbt sätt.
- Artikel 22: Flyktningbarnet har rätt till skydd och hjälp om det kommer ensamt eller tillsammans med föräldrar eller annan person
- Artikel 31: Barnet har rätt till lek, vila och fritid

Avsluta med att fråga om barnen tycker att alla barn i Sverige har rätt till de här sakerna idag?

Målgrupp: 4-5 år och uppåt

Tidsåtgång: Minst 30 minuter, gärna mer

Lokalen: Utrustad med whiteboard eller blädderblock

Material: Inget

FRÅGOR OCH ÖVNINGAR TILL BOKEN *VI OCH DOM ANDRA*

---

av Lasse Anrell och Anna-Karin Garhamn

Blåmesarna hänger på balkongen och käkar chips när det plötsligt börjar åska och hagla förskräckligt. Lilafåglarna försöker söka skydd på balkongen men blåmesarna är inte säkra om de får komma in. Boken öppnar upp samtal kring rasism och varför vi stänger ute dem som flyr.

DISKUSSIONSFRÅGOR PÅ TEMAT FLYKT, ASYL OCH RASISM

1. Jim vill inte att lilafåglarna ska få komma in på balkongen. Varför tror ni han säger nej? Vad kan vi göra för att dom som är som Jim ska ändra sig? Vad skulle ni ha gjort?
2. Lilafåglarna är ute i stormen. Hur tror ni det känns att vara ute i stormen men inte få komma in? Vad skulle ni ha gjort om ni var lilafågel och blåmesarna skulle vägra att släppa in dig?

3. Jim tycker att lilafåglarna ska gömma sig under rabarberbladen som är närmare deras hem. Tycker ni att det är en bra idé? Är det orättvist eller rättvist att bara blåmesarna ska vara på balkongen?

ÖVNING PÅ TEMAT CIVILKURAGE

FORUMTEATER: Låt barnen spela upp (delar ur) berättelsen. Berätta att de får turas om att vara blåmesar och lilafåglar. Låt dem först spela upp vad de minns från boken. Gör sedan om scenen och låt istället barnen agera utifrån vad de skulle göra om de var blåmesarna? Hur påverkar det lilafåglarna? Låt barnen turas om att vara publik och komma med förslag på nya sätt fåglarna kan pröva att vara och göra. Fortsätt så länge det känns bra. Prata sedan om vad ni gjort. Vad fick de olika agerandena för konsekvenser? Fanns det någon scen då det blev bra för alla?

Målgrupp: Från 4 år i sin enklare form, från 5-6 år om fokus ligger på forumteater snarare än att "bara" dramatisera boken.

Tidsåtgång: Mellan 15-45 minuter beroende på omfattning

Lokalen: Rummet behöver vara så stort att deltagarna kan röra sig och en publik få plats. En scen är roligt men inte nödvändigt.

Material: Inget

FRÅGOR OCH ÖVNINGAR TILL *RESAN*

---

av Veronica Salinas och Camilla Engman

En anka blåser i väg till en skog där hen aldrig varit förut. Här pratar djuren ett annat språk och ingen kan svara på Ankans fråga: Vem är jag? En berättelse som väcker tankar om mångspråkighet, identitet och att resa därför att du är tvungen.

DISKUSSIONSFRÅGOR PÅ TEMAT IDENTITET OCH FÖRFLYTTNINGAR

1. Ankan tvingas resa till en ny plats. Hur tror du Ankan känner på den nya platsen? Hur tror du att det känns när ingen förstår vad du säger? Vad skulle du sakna mest om du blåste iväg till en ny plats som Ankan gjorde?
2. Ankan vet inte riktigt vem den är. Vem blev du? Vem bestämmer vem du ska bli?
3. Anden förstår Ankan och de leker samma lekar. Vad kan vi göra för att en person som är ny i en grupp eller i ett land ska känna sig hemma?
4. Hur kan vi prata med varandra om vi inte talar samma språk?

ÖVNING PÅ TEMAT MAKTEN ÖVER BERÄTTELSEN

HISTORIEN UTAN SLUT: Något som kan väcka reaktioner och känslor hos såväl barn som vuxna är slutet på en bok eller en berättelse. Ibland är vi nöjda, ibland upprörda över att det inte blev som vi tänkt oss. En övning kan vara att låta deltagarna fundera kring slutet på boken utifrån frågor som:

- Vad tror ni händer sen?
- Hur tror ni att det går för Ankan på den nya platsen?
- Tyckte ni att det var ett bra slut eller skulle boken sluta på ett annat sätt?
- Vad skulle vara ett lyckligt slut? Vad skulle vara ett olyckligt slut?

Låt sedan barnen skapa en fortsättning på berättelsen, eller hitta på ett helt nytt slut. Använd gärna andra medium, material eller konstnärliga uttryck än text. Ni kan exempelvis måla ett slut, göra en fortsättning i form av en serie, stop motion film eller skapa en slutscen i lera. Prata därefter kring de olika slutet med varandra. Hur skiljer de sig åt? Kände någon igen sig i Ankans historia?

Målgrupp: 4-5 år och uppåt beroende på uttrycksform

Tidsåtgång: Beror på vilket uttryckssätt ni väljer att arbeta med samt på barnens ålder

Lokalen: Utrymme att skapa

Material: Beror på vilket uttryckssätt ni väljer att arbeta med

ATT TÄNKA PÅ

Det är viktigt att barn får möta bilder och berättelser med en mångfald av identiteter, där alla kan bli speglade och synliggjorda. 2015 valde Svenska Barnboksinstitutet att titta särskilt på representationen av mörkhyade personer med huvudroller i svenska bilderböcker, och konstaterade att de var färre än antalet bilderböcker om hamstrar. Ännu färre är böckerna för små barn som behandlar rasism eller kränkningar av personer med annan hudfärg, språk eller etnicitet. En viktig del i arbetet med normer kring etnicitet blir därför att läsa böcker som helt enkelt visar barn med många olika hudfärger, i många olika roller och miljöer.

Böcker som "Vi letar skatt" kan väcka många frågor om EU-migranter och deras situation i barnens bostadsort och i Sverige i stort. För dig som leder aktiviteten kan det vara svårt att svara på vissa av frågorna, och några frågor kanske inte har några (bra) svar. Ett tips är att förbereda dig på förhand. Gå in på exempelvis Stockholms stadsmissions sida www.pratamedbarnen.se som samlat tips på hur vuxna kan prata med barn om tiggeri.